

Борис А. Ђорем*

Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Катедра за србистику

РАНЕ ПЈЕСНИЧКЕ ЗБИРКЕ ТИНА УЈЕВИЋА²

Намјера нам је да у виду општег погледа назначимо најважније особености првих двију збирки пјесама Тина Ујевића, *Лелек себра* из 1920. и *Колајна* из 1926. године, збирки које – како поетички и стилски, тако пак и писмом и језиком – заправо подједнако припадају и српској и хрватској књижевности у прве три деценије 20. вијека. О томе, као и о околностима настајања збирки, у наставку ће бити и више ријечи. Поред тога, покушаћемо пак и да укажемо на учесталост одређених тема и мотива у пјесмама из ових збирки, а, у вези са посљедње наведеним, и на однос двију књига према „традицији“ и „модерном“, то јест, према модерни и авангарди.

Кључне ријечи: Тин Ујевић, *Лелек себра*, *Колајна*, поезија, „традиција“ и „модерно“, модерна и авангарда, политика и поетика, историја, културна историја, версификација

1. Увод

У овом раду истичемо најважније особености првих двију збирки пјесама Тина Ујевића – *Лелек себра* (издате 1920)³ и *Колајна* (издате 1926). Уз успутан увид у версификацију, тек назначујемо и важније теме, мотиве и идеје пјесама из збирки, за које у наставку приказујемо и то како оне – суштински – подједнако припадају и српској и хрватској књижевности. Посматрамо уз то Ујевића из књижевноисторијскога и културноисторијскога угла, иако смо ипак на опрезу, пошто његови стихови имају и „такву меру аутентичности (...) да њихово разматрање у књижевноисторијском контексту постаје врло условно, тек илустративно“ (PANTIĆ 2009: 53), о чему ћемо у раду рећи и нешто више. Истичемо и да се ране збирке Тина Ујевића могу узети као јединствена цјелина и да су тако и замишљене. Приказујемо и њихов однос према „традицији“ и „модерном“. У корпусу за проучавање су нам збирке *Лелек себра* (у наставку скраћено: ЛС) и *Колајна* (у наставку скраћено: К) – оригинална издања, с истим издавачем и мјестом издавања, означенима овако: С. Б. Цвијановић, Београд.

* borisdjorem97@gmail.com

2 Поједини дијелови рада саопштени су под истим називом у оквиру секције *Језик и књижевност* на *Осмој студентској конференцији*, одржаној 4. децембра 2021. године на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву. Рад до сада никада нигдје није публикован, као ни било који његов дио.

3 У оригиналу је ова година написана римским бројевима: МСМХХ.

2. Ујевић и његово доба

Тин Ујевић је одрана био и остао један од књижевника са великим бројем читалаца, али и критичара разних профила. Понајвише је ипак, нажалост, било оних читалаца и критичара којима је при помињању имена Тин понајприје на уму његово боемство. Ујевићево дјело било је тако непрочитано до краја, а он почесто тумачен чак и искључиво у вези са испадима: пажња се поклањала његовом сједењу у кафанама скоро колико и поезији и есејима које је написао. То никоме и није ишло и не иде на част, а не иде ни у прилог Ујевићевом дјелу. Истина, у овоме случају и јесте потешко раздвојити „човјека који пати“ и „духа који ствара“, како је то изричито хтио Томас Стернс Елиот (према: LEŠIĆ 1986: 37). Али, ипак, ни критика која се помаже биографијом не треба да се бави оним подацима који спадају у, условно назначену, категорију „гдје и шта неко једе и пије“. Критика не треба ипак ни да постане идеолошки обрачун, нити да се у име идеологија прећуте поједини узорци или идеје писца чије се дјело тумачи. Пишемо све ово и јер таква огрешења нису заобилазила ни живот и дјело Тина Ујевића. Труди(ће)мо се овдје, али и иначе, и да се, кад год се посеже и за „стварношћу“, таква критика подреди вишем умјетничком смислу.

Велики и свестрани стваралац Тин Ујевић је рођен 1891. године. Пуно књижевничко име било је Аугустин Јосип Ујевић – два имена су се у његовом родном крају по обичају давала свој крштеној дјечи. При томе, све су прилике да су Ујевићи, заправо, поријеклом Срби католици,⁴ па – с обзиром на ономад и не тако ријетко истицање Срба католика како су Југословени, а не Хрвати – не бисмо ни то искључили из могућих разлога зашто је у једном изузетно важном периоду живота наш пјесник заступао чак и југословенско становиште, свјесно се одупирући правашким (и прохрватским) идејама које су га водиле краће раздобље, али и свјесно одустајући од чакавштине раних стихова.

Млади Аугустин је три разреда основне школе похађао у Имотском, а четврти у Макарској, с обзиром на очев премјештај. Од 1902. до 1907. школовао се у сплитском сјеменишту. У петом разреду одбио се заредити, па је тако 1909. године матурирао у класичној гимназији.

Током студирања филологије у Загребу, тачније 1910. године, постаје један од главних у књижевном кругу Антуна Густава Матоша. Њих двојица се због неслагања ипак убрзо растају, започевши тако чувену жустру полемику између *Учитеља* и *Ученика*, како су један другог у том раздобљу називали (в. GAJEVIĆ 1988: 11–31) – полемику о којој због ограничења простора и поставке рада овдје нећемо говорити. Тин Ујевић био је, пак, надахнут лиричар, критичар и есејиста, али и беспштедан полемичар. Не треба ипак заборавити ни његов преводилачки рад, што му је ишло лако, јер је познавао већину важнијих европских језика. Преводио је, између осталог: Бодлера; Нервала, Рембоа, Верлена, Верхарена; Поа, Витмена; Конрада, Пруста. Многи од споменутих јесу важни и за Ујевићеву поетику, што ћемо даље, успутно, и назначити.

Десет пјесама Тина Ујевића ушло је у зборник *Хрватска млада лирика*, об-

⁴ На ову могућност указао нам је, у једноме разговору, Жарко Б. Вељковић, лингвиста (историчар језика) и књижевник. Захваљујемо му овом приликом на томе, као и на жељи да све то у будућности и детаљније истражимо.

јављен 1914. године. Многи од 12 ту заступљених пјесника на неки начин прошли су Матошеву „школу“. Аутори су имали и биографије уз дате пјесме, а некако најупечатљивија јесте баш она Ујевићева аутобиографска цртица – посебно њен симболични крај: „Spasit ću se u tvojim očima, čitaoče, ako ti kažem da štampam samo slabije stvari“ (према: GAJEVIĆ 1988: 39). Убрзо ће се показати да је и био у праву кад је ово записао о себи. Овдје нећемо анализирати Ујевићеве пјесме из овог зборника, него смо ову аутобиографску биљешку навели искључиво због тога да бисмо подцртали његово врло рано испољавање самоувјерености у погледу властите вриједности.

Антун Густав Матош до смрти остаје праваш, аустрофил – наспрот Ујевићу који мијења своја политичка начела, и то из коријена. Аугустин Ујевић (Тин „постаје“ тек крајем 1921. године, а ми се ипак у раду и за ранији период од тога, зарад прегледности, онајчешће користимо његовом краћом варијантом) постаје поборник југословенства. На промјену Матошевога „расположења“ према Ујевићу, дотле једним од најдражих омладинаца, утицала је још и

„nepovoljna ocjena poezije Augustina Harambašića, (...) barda Stranke prava, što se moglo shvatiti i kao (...) politička provokacija. Po ovoj ocjeni, Harambašić nije (...) velikan u hrvatskoj poeziji, kao što se vjerovalo i pisalo. NJегоvi stihovi su (...) patriotski i retorički, ali ne i lirski (...). Kod Harambašića ima dosta deklarativne „ljubavi i domoljublja, staroga pravaškoga (...) domoljublja“, ali ga (...) ne treba slaviti kao genija i velikog pjesnika (...). Iako je (...) Ujević bio u pravu (...), to mu Matoš, koji je nekritički veličao pravašku tradiciju (...), (...) nije mogao oprostiti. Stoga će (...) zamjeriti (...) još neafirmisanom pjesniku što se usudio da potcijeni Harambašićevu liriku. (...) Zanimljivo je (...) da Matoš, koji je (...) imao vrlo izoštren sluh (...) za (...) poeziju, nije bio u mogućnosti da (...) objektivno procijeni vrijednosti Harambašićevog pjesništva, jer je bio (...) opsjednut političkim strastima (...). Time je, u izvjesnom smislu, doveo u pitanje neke od svojih estetičkih (...) principa“ (GAJEVIĆ 1988: 26, 28).

Ујевић је током 1912. године у Београду ширио идеју о ослобађању Јужних Словена и њиховом уједињењу у самосталну државу. Говорио је на трибинама, па је из Загреба прогнан на 10 година. Повод за „изгон“ био је, између осталог, и Јукићев покушај атентата на Славка Цуваја, хрватскога бана пред Први свјетски рат и дакако, с обзиром на Цувајеву непоколебљиву приврженост Аустро-Угарској, оштрог противника југословенски оријентисаних идеја – будући да је Тин био и близак познаник атентатора. Ујевић је, затим, од 1913. до 1919. године боравио у Паризу. Ту се у потпуности и разочарао у јавни живот и у политику. Наиме, он је у првим годинама реченога раздобља био дио једне емигрантске групе за подршку при стварању југословенске државе.

„Ali je (...) vođa ove grupe bio talijanski špijun (...). Kad se saznalo ko stoji iza grupe, svi njeni članovi bili su u javnosti proglašeni (...) špijunima, koji (...) stvaraju razdore u našoj emigraciji, kompromituju ideje jugoslovenstva i suprotstavljaju se pristalicama stvaranja jugoslovenske države. Tako je (...) Tin (...), koji je više no iko želio rađanje Jugoslavije, (...) doživio najveće poniženje – javno je žigosan (...) kao „špijun“ jedne strane zemlje, čijim imperijalističkim planovima na Balkanu ne odgovara stvaranje jake južnoslovenske države. Situacija je bila (...) bezizlazna, jer Tin nije imao (...) mogućnosti da spere ljagu sa svoga imena, pošto je bio aktivan član grupe (...)“ (GAJEVIĆ 1988: 112).

Њему, спремном

„da se (...) odrekne svega u životu za svoje ideale, (...) osporeno [mu] je i moralno pravo na te ideale. (...) Očito je da je ovaj pjesnik (...), koji se isključivo iz (...) idealizma posvetio političkoj borbi, nije (...) htio da prihvati (...) devizu da su dozvoljena sva sredstva da bi se postigao željeni cilj“ (GAJEVIĆ 1988: 113).

И то искуство било је један од главних разлога што се Ујевић и повукао из јавности.

„Kad je (...) naslutio da se (...) njegovi pjesnički snovi o jugoslovenstvu ne mogu ostvariti, (...) on je počeo sumnjati u smisao borbe i žrtvovanja u mladosti. I to je (...) doprinijelo da se počeo povlačiti iz života i tonuti u boemu, jer je bio suviše gord da bi pravio compromise sa stvarnošću koja nije bila dostojna njegovih ideala“ (GAJEVIĆ 1988: 133).

И каснији му је живот пропраћен првенствено због боеме, па је, након пет година боравка у главном граду, 1925. због „неприличних“ изјава, почесто и политичких, „послат“ у родни крај, али се у Београд (у коме је боравио од 1920) враћа већ 1926. године. Кажемо малочас „првенствено“, јер се његово неслагање са београдском средином није сводило само на кафанске изгреде. Ујевић је током III деценије 20. вијека имао и епигоне који га и нису истински разумјели, те је убрзо раскрстио са недостојнима тиновских ријечи црних од дубине (о којима ћемо у наставку рада рећи и понешто више), отворено таквима казавши да је за стварање потребно пијанство духа, а не од алкохола. Поврх свега је Ујевић неријетко и писмено и усмено полемисао са неистомишљеницима међу књижевницима, па и ово можемо схватити као још један аспект реченог неслагања.

Након још неких несугласица и коначнога, неопозивога одласка из Београда 1929, живи у Сарајеву непрекидно до 1937. године. Сплит му је наредно одредиште, одакле се 1940. преселио у Загреб. Ујевић у Загребу и умире 12. 11. 1955, од рака једњака. Објавио је шест књига: стихозбирке *Лелек себра* (1920), *Колајна* (1926), *Ауто на корзу* (1932), *Ојађено звоно* (1933), *Жедан камен на студеницу* (1954), затим збирке есеја *Људи за вратима гостионице* и *Скалпел хаоса* (обоје из 1938), а уз њих још и двије брошуре *Недјела малољетних* и *Два главна богумила* (обоје из 1931. године). *Сабрана дјела* постхумно су му, десетак година након смрти, издата у 17 томова жанровски хетерогених текстова (в. LEŠIĆ 1986: 40), за шта су се постарали Густав Крклец и Драгутин Тадијановић.

Спомињана мјеста борав(а)ка Тина Ујевића представљају и различите фазе у његовом стваралаштву: *рана*, условно *прва загребачка*, јер је ту објавио прве радове; те *париска*; *београдска*; *сарајевска*; као и *друга загребачка*. Нама је овдје најбитнији париски период, јер су понајвише у Француској писане пјесме *Лелека себра* и *Колајне* – београдске пјесме су објављиване када је Ујевић већ раскрстио са Паризом и са Београдом, као и са раном поетиком. Било је овдје важно дати биографију у краћим цртама, јер многим чињеницама, а посебно онима из младости, дугује и Ујевићево дјело.

Уз школовање, живљење и страдања због којих се повлачи из јавности, а и из политичке сфере у коју је несуђени теолог, изврсни гимназиста и несвршени студент уткао младе године, још једним догађајем из тог доба биће обиљежене пјесме

из раних збирки, али и појачана одлука о боџи – ријеч је, кажу, о неузвраћеној, трагичној љубави. Вук Милатовић (1975: 13–14) уз исцрпан коментар даје и дио из једног од ауторових најзначајнијих младалачких есеја:

„Наводи се да је Ујевић доживео несрећну љубав, по свој прилици за боравка у Паризу. У *Испиту савјести* [Тин] наводи следеће: „*Било је то отуда што сам био погођен љубави, без које, по мојем суду, нема пјесника. Као да сам препиљен. Ја сам опазио да се не осјећам никад тако као љубећи, да не мислим као ходајући, али да од рањене љубави могох ни ходати, дакле, да њена несрећа не разбољеваше само моје сјећање, него и моју мисао.*“ [маркирање наше] (...) Песник је покушао да те трагове потисне дубоко у себе, да их преобрази или укрсти са осталим опсесијама, као што су смрт и идеал лепоте. *Лелек себра* и *Колајна* прожете су љубавним исповедањем, које је тајанствено, са (...) дубоким поривима несрећне душе.“

Покушаћемо касније и указати на то како пак „љубав“, „смрт“, „идеал“ и други појмови, такође сам живот у суштини, надахњују ове пјесме – при томе ипак, дакако, не претендујући на исцрпност.

3. Ујевићев однос према својим раним пјесничким збиркама

Прве двије књиге Ујевићеве сматрају се често и његовим најбољим, мада се може изнијети доста аргумената и „за“ и „против“. Како год било, чињеница јесте да су оне замишљене као дводијелна цјелина, али, ипак, према Радовану Вучковићу (1971: 6),

„izdavač Cvijanović iz Beograda, kod koga su obe objavljene, nije smeo finansijski da rizikuje i da štampa tako veliku zbirku (...). Prvo je objavio *Lelek sebra*, 1920. a *Kolajnu* tek šest godina docnije, (...) iako nije dobio za to saglasnost (...) Ujevića“.

Лелек себра и *Колајна* тешко се и могу раздвојити, с обзиром на њихову тематско-мотивску цјеловитост. Прву збирку чине 34 пјесме, неке конципиране као диптиси, триптиси или тетраптиси, а другу – 48 без наслова, нумерисаних римским бројевима.

Т. Ујевић је каткад и писао да га се и не тиче хоће ли се штампати неко ново издање збирки, али је ипак савјетовао да му јављају о продатим примјерцима, те да повремено покоји пошаљу на адресе ког од књижевних часописа (UJEVIĆ 1963b: 248–253). И поред добрих критика које дају тада главни критичари (BOGDANOVIĆ 1963: 276–279; SEKULIĆ 1963: 267–275), Ујевић се скоро и одрекао раних дјела. Тин је за „*Лелек себра* писао (...) да је више материјал, а за *Колајну* да је више (...) психолошки документ него права поезија“ (MILATOVIĆ 1975: 10), те му се приличан успјех код публике чинио незаслуженим (в. и: UJEVIĆ 1963a: 233; UJEVIĆ 1963b: 251–252, 255–256; GAJEVIĆ 1988: 99). Књигу *Лелек себра* је у једноме писму назвао „starim i zaboravljenim štivom“ (према: GAJEVIĆ 1988: 250). *Колајну* третира слично, а знао је и Тиново противљење штампању друге збирке након шест година. Ујевић је за то сазнао из штампе те није крио љутњу, што видимо из неких писама издавачу Светиславу Б. Цвијановићу, до ког су – рецимо и то – збирке као јединствена рукописна цјелина доспјеле преко заједничког им пријатеља, хрватског новинара Јосипа Џоа

Матошића. Наводимо дио из онога Ујевићевог писма које је датирано на 20. 3. 1926. године:

„Poštovani gospodine Cvijanoviću, (...) vidim, na moje veliko čudo, oglašenu *Kolajnu* koja je štampana bez moga znanja i u mome odsustvu (...) bez obzira na to što knjigu, a pogotovu u tom obliku, ne bih izdavao (naslov bi, konačno, imao glasiti *Na vratima Španije*, neke sam strofe htio izmijeniti, te *Zadržane sile bića* nadodati), molit ću Vas da mi na moje ime (...) pošaljete dotičan broj primjeraka kao i honorar odmah po primitku ovog pisma“ (prema: GAJEVIĆ 1988: 101).

Истаћи ћемо овдје неколико важнијих разлога за овакве ријечи. Први би се односио на дио о слању примјерака и о хонорару – финансијска криза демантовала је пак дате разлоге за необјављивање. Могуће да је тај хронични мањак средстава утицао и на то му многи рукописи остану необјављени за живота. А наш аутор је уз то пак оних двадесетих, па и тридесетих, година због стваралачке кризе изјављивао и да више уопште неће да пише и да жели све оставити иза себе (UJEVIĆ 1963a: 235; UJEVIĆ 1963b: 255). На то се надовезује и његов веома специфичан коментар како у Београду више никада и не жели штампати ниједно дјело. При томе свему, Тин Ујевић у једном свом писму још истиче и то, пак, како, у случају да ипак настави објављивати у будућности, не жели више публиковати рукописе на ћирилици као – како се то наводи као његов израз – „источном писму хрватског језика“ (према: GAJEVIĆ 1988: 102).

Да ли би се можда за ово посљедње поред стваралачких и поред финансијских проблема могао тражити и Ујевићев револт према односу Београда треће деценије 20. вијека према њему, иако су овакви коментари ипак врло непримјерени и историјско-чињенично нетачни, ма шта би год у коначници и био разлог? Изјаве сличне овој „скрећу“, дакле, са поетичкога на политички терен, што јесте недопустиво, али – ипак – и није ријеткост ни у кроатистичкој литератури ни у медијским иступима многих хрватских лингвиста и историчара књижевности.

И сама ћирилица подједнако је овдје поетичког, па и културноисторијског, али не и политичкога карактера. У случају ових двију збирки ради се ипак о намјерној блискости и сродности са оним начелима београдске и, шире, уопште српске интелектуалне, културне и умјетничке средине који су владали у вријеме настанка пјесама из ЛС и К, и унеколико чак и у вријеме када су постајале дио ових књига.

Довољно је ипак у вези са овим истаћи још и то како Ујевић током 1932. године, мада сада већ у Никшићу и више не екавицом, ћирилицом штампа и своју трећу стихозбирку, која овдје неће бити предмет разматрања. Та књига, *Ауто на корзу*, већ од првог Тиновог избора из поезије, 1937, престаје убудуће да се у ауторовим и уопште хрватским културним круговима издаје ћирилицом, баш као што већ тада тако престају излазити и претходне двије збирке, првобитно издате у Београду. Како, изгледа, у вези са Тином Ујевићем ништа и не може бити једноставно – тако су се овдје, као и у случају његове версификације, незграпно испрептели и ни на чему неутемељени (дневно)политички разлози и Ујевићева поетичка одлука да раскине са традицијом какву су гајили они умјетници који су се „задесили“ да стварају на прелазу из модерне у авангарду.

4. Ујевићева метрика „на додиру“ поезике и политике

Данас мало људи и зна то како су пјесме из раних Ујевићевих збирки првобитно штампане екавицом (и ћирилично), мада све то признаје чак и један Слободан Просперов Новак (в. 2003: 332), јер су оне у многим каснијим издањима ијекавизирание и такве придружене оним пјесмама што су у многим књижевним центрима („обје“ Југославије), и последице смрти Т. Ујевића, објављиване без иједнога изузетка ијекавски (и латиницом).

Рана екавица нема политички, већ – напротив – поетички предзнак, али јој је Ујевић у зрелим годинама и сам додао онај први (посебно са малоприје предоченом изјавом). Према ријечима Радомира Константиновића (1968: 116), једнога од, до данас, ријетких приређивача изворне верзије Ујевићевих рани(ји)х пјесама – све накнадне ијекавизације, било да су потекле од редактора било да су од самога писца, јесу, пак,

„ствар (...) формализма и (...) насиља над строгом законитошћу версификације и метрике Ујевићевог стиха. Мајстор везаног стиха (најчешће од девет, једанаест и дванаест слогова), који је у самодисциплини ишао до саме аскезе, Ујевић овом ијекавизацијом која крајње ћудљиво мења број слогова и стопу (...) стиха, губи ударност и чистоту звука у немузичкој па и изразито анти-музичкој пометњи“.

Ијекавизирање је довело и до губљења музикалности, нарушавања метрике, тј. добијања деветерца на штету осмерца те тринаестерца и четрнаестерца на штету дванаестерца. Ни дванаестерац није стран јужнословенским књижевностима. Њим се пјевало у дубровачкој књижевности, а притом и народна књижевост има шестерац и дванаестерац у корпусу женских пјесама. Постоје пак и дванаестерачке јуначке пјесме, као и дванаестерачки чланковити тужбалички стих (в. DELIĆ 2008: 26–28). Ујевићев се стих

„одупире овом формализму, он се чује и тражи своје право: биће песме, уграђено у одређену структуру, неотуђиво је од те структуре. У (...) сукобу основног музичког принципа и крајње произвољног одступања од њега, у име правописа а не у име поезије, у име дословности писма а не чистоте звука, тешко је видети „дефинитивну редакцију“ песме: само биће песме, неодвојиво од сопственог закона, пориче оправданост таквог поступка“ (KONSTANTINOVIĆ 1968: 116–117).

Наводи се у литератури и један типичан примјер огрешења. Редактори, а и сам пјесник, Тако су ијекавизирали стих „грле се бесно до две хемисфере“ из 13. пјесме Колајне (К: 15), чиме је, уз метрику (тринаестерац умјесто једанаестерца) и ритам, обесмишљен и добар избор ријечи „до“ – потекле из народне поезије (KONSTANTINOVIĆ 1968: 117).

5. Теме, мотиви, идеје

Ипак, и поред тога што су му рана поетичка начела касније нарушена, и његовом кривицом,⁵ не може се рећи да Ујевић није био пјесник изузетне култу-

5 Са почетка ЛС у потоњим издањима изостаје и посвета српскоме модернисти Сими Пандуровићу,

ре и ерудиције. Можда је и био оптерећен лектиром – али, ипак, осјећања му нису само књишка. „Niti jedan (...) stih nije bio igračka, svi su iščupani s dna ranjene duše“ (PROSPEROV NOVAK 2003: 333).

Иако је Т. Ујевић умногоме оспоравао А. Г. Матоша, па чак и говорио да је Матошево дјело пуко плагирање Мориса Бареса – Тин је ипак извео до краја многе *Учитељеве* замисли. И када је мијењао израз, никада се није и у потпуности „ослободио“ Матоша. Видимо то, рецимо, и: у измјенама јамба и дактила (в. DORKIN 1993: 241); у слободнијој употреби лексике која се „припитомљава“ само „чврстим“ формама (али и уз „поигравање“ опкорачењима); у приказивању „унутрашњег“ уз „спољње“; у осјећању себе као Другога (PANTIĆ 2009: 53). Ујевић је, као и Матош, сам црпио из јужнословенских и из свјетске књижевности. Али су му узор и неки друкчији. Овдје остављамо Матоша, баш као што је то учинио и сам Тин Ујевић: са свијешћу о дугу, али, ипак, и са потребом и за другим стазама. Ипак, већ са уласком на терен политичко-друштвених тема виде се разлике. Ујевић је током Првог свјетског рата са младобосанцем Владимиром Гађиновићем и сједио у париској кафани *Ротонда*. Пјесник му и посвећује диптих *Ротонда*, надахнут свесловенством (в. ЛС: 27–28), а дух В. Гађиновића, *Ротонде* и нада о слободи једнако су јаки и у *Колајни* (в. К: 40). У стиховима му идеја о слободи сја, и из тамнице (в. ЛС: 73–76). Ово почесто прати и русофилство, као у пјесми *Русији Русија* (в. ЛС: 77–80).

Има уз то – од раних Ујевићевих стихова, посебно од оних из *Хрватске младе лирике* – утицаја и њему завичајно блиских писаца Марулића и Зоранића (MILATOVIĆ 1975: 9). „Далмација је (...) раскошном природом, (...) прошлошћу, књижевном традицијом, фолклорним елементима језика, снажно утицала на песника“ (MILATOVIĆ 1975: 8). Родну груду Ујевић проноси и кроз низ пјесама из *ЛС* и из *К* (рецимо, у *ЛС*: 29, 30, 49, 52, 57–61; или у *К*: 24, 28). Посебно у овоме случају истичемо пјесму *Одлазак* (*ЛС*: 49).

Истакнимо овдје укратко и са којом је литературом овај аутор одрана и имао додира, а коју је критика 20. вијека почесто и прећуткивала. То су, дакле, библијски и теолошки списи – као *Књига проповједникова*; *Књига о Јову*; *Псалми Давидови*; *јеванђеља* (понајприје она по Марку и по Матеју); као и *Исповијести* Светог Августина Аурелија.

Неизоставни су и италијански класици, и сами надахнути Библијом: Данте и Петрарка, писци чија су дјела и у темељу збирки о којима у овоме раду говоримо.

Када сагледамо и Ујевићу савременије ауторе, углавном наилазимо на француске модернисте. Ујевићеве су синестезије бодлеровске и рембоовске, а благозвучност верленовска (DORKIN 1993: 241; PANTIĆ 2009: 52). „Крута“ форма суштински пак јесте парнасовска, а преиспитивање „унутарњег“ (махом) је симболистичког поријекла (DORKIN 1993: 239; PANTIĆ 2009: 52). Тин Ујевић је све претходно поменуто успио приказати готово природњеним себи, асимилovati тако да његови узор и нису „на прву“ уочљиви. У ствари,

„[к]роз Тина, усаглашени непоновљивошћу његовог песничког дара, струје гласови великих претеча. Нема утицаја, јер све „утиче“ на песника. Постоје само духовне и књижевне сродности“ (PANTIĆ 2009: 52).

А да пјесме у раним збиркама Тина Ујевића ипак покушамо смјестити гдје према поетичким одликама и у тачно одређену књижевност према неком начелу припадности? Зашто то и није у потпуности могуће? Потрудићемо се да одједном и одговоримо на све. Велики рат је, према Јовану Деретићу (1983: 491),

„био заједнички доживљај и заједничко искуство свих. Наш песник [у периоду о коме се у нашем раду практично говори ово се у суштини односи и на Тина Ујевића – Б. Ђ.] враћа се из рата с истим осећањем бесмисла и духовне пометње као и било који други европски писац који је проживео ратне страхоте“.

У суштини можемо рећи да је Ујевић због својих дјела објављених 1920. и 1926. дио и српске и хрватске књижевности, што тих година, мора се признати, и није било толико необично. Уосталом, много тога што важи за једну књижевност важи и за другу, иако им развојне путеве никако не смијемо изједначити.

У то вријеме још је на снази била и конструкција „југословенска књижевност“, тако да бисмо Тина од Великог рата, рецимо, могли по томе критеријуму сматрати и назвати и југословенским писцем штокавскога нарјечја – што у суштини, бар у том контексту, и не би било нетачно. Из тога оквира се изузимају само поједини његови стихови из предратног периода, који у том смислу завршава *Хрватском младом лириком*. Јован Деретић (1988: 491) пише још и:

„Обнова књижевног рада у ослобођеној земљи није извршена у знаку оживљавања некадашњих опредељења и праваца нити као просто надовезивање на (...) традиције наше литературе XIX века. У књижевни живот улази нов нараштај писаца који тежи да (...) све почне изнова. Они руше некадашње идоле, жигошу заблуде очева (...). Измењен је не само однос према традицији него и други чиниоци који су утицали на развој (...) књижевности. Смањује се њено традиционално заостајање за Европом.“

Истакнуто мјесто у култури током и након рата нашао је и Тин Ујевић, понајвише са – стиховима „строге“ форме. Генерација којој је савременик, с обзиром на вријеме јављања, почиње са помпезним раскидањем са тековинама модерне, „са старим“: на тематском плану и на плану лексике; па онда и рушењем окошталих поетских форми; затим употребом искључиво слободног стиха, који је „у роčetку [готово] svima izgledao kao revolucionarno otkriće i konačni istorijski ishod te pjesničke revolucije“ (LEŠIĆ 1986: 19–20).

Тин се поетички нигдје не може (за)сигурно и у потпуности сврстати, јер је корачао својим путем. У Ујевићевим су првим збиркама, дакле, формално друкчије идеје, али су садржајно блиске „новима“.

„Tin Ujević primljen je (...) i od predstavnika tzv. modernističke književnosti i od (...) starijih pisaca koji su ovoj bili protivnici. I to (...) zbog toga što je Ujevićeva poezija (...) odražavala i iskazivala raspoloženja te mlade generacije, a (...), formalno gledano, klasicističkim duhom ona se poklapala sa zahtevima koje je istakao (...) naraštaj iz generacije A. G. Matoša“ (VUČKOVIĆ 1971: 9–10).

И у Тиновим пјесмама „најстроже“ форме има метричких одступања, смјелих измјена реда ријечи, ријечи скованих за потребе појединих пјесама, посезања за чисто

звучним аспектима те за каламбурима.

Он је увидио притом, дакле, да је „postupak unutarnjeg razbijanja uobičajenih logičkih i gramatičkih (...) odnosa još značajniji od spoljašnjeg raskidanja metričkih veza“ (LEŠIĆ 1986: 19). [Могуће сродности са руским савременицима формалистима овдје и не разматрамо, али наведимо само да су се исто, како накнадно утврдисмо, запитали пак и Радован Вучковић (1971: 31) и Зденко Лешић (1986: 75–76).]

И други су тадашњи пјесници (а каткад и данас имамо сродних примјера), били заблудјели „u manifestacijama svoje destruktivne, efektne, ali nesistematične poetike, (...) počeli shvatati da se rušenjem ništa ne stvara“ (LEŠIĆ 1986: 26). Тину Ујевићу је то одавно било јасно, јер се већ у пјесмама из зборника од 1914. године видио као „јеретик“, који његује традицију, али пак са нешто друкчијим приступом (LEŠIĆ 1986: 71).

Млади Ујевић ипак и у „строжим“ формама остварује мелодију стиха која прати и емоције, а не само измјене стопа, док, као што се и може видјети, а у складу пак и са сложеним феноменима којима се оне „баве“, ниједна Тинова пјесма није оријентисана тек на једну тему, него се многе теме у њима и преплићу.

У свему томе неред (Хаосу) – љубавном, политичком, ратном и послеријатном, кафанско-боемском, душевном, моралном, поетичком и културном – Тин Ујевић могао је ипак да опстане искључиво поклонивши се Љепоти, Складу, Љубави, Срећи, Идеалу, тј. Апсолутноме (в. и: LEŠIĆ 1986: 68), спојивши у дјелу мучну свакодневицу, још гору прошлост и неизвјесну будућност са свјетовима далеким и/ли идеалним, али и са оним такоређи стварним.

„Radi traženja apsolutne istine Tin se bio uputio u svijet, a put oko svijeta doveo ga ponovo na ishodište: samome sebi. Ali to više nije bio onaj stari Ja, nego neki novi. Uz pomoć fenomena (...) što ga Ujević sam naziva pounutrašnjeње, iskustvo s putovanja svijetom staložilo bi se i formiralo novu ličnost. No, (...) ni s njom – zbog težnje za apsolutnim – nije mogao biti zadovoljan (...). Svjestan toga da ne postoji samo jedna istina, Ujević je morao racionalno dokučiti da se čovjek ne smije zadovoljiti time da sebe izgradi jednostrano“ (PAVLETIĆ 1964: 14).

Притом се он и „ne zadovoljava s običnim, on čezne za idealnim, a ništa – pojedinačno dokučivo – nije ono jedino SVE“ (PAVLETIĆ 1964: 14). Даље, пак, за њега,

„prava [je] osnova i jedini bitni razlog spomenutih i nespomenutih promjena (...) Ujevićeva – težnja za apsolutnim!

Tražeci savršenstvo u svemu, Ujević je (...) morao izgubiti naivnost spoznavši da je ljepota stvarnosti i života relativna. Zato se dao u potragu za ljepotama i radostima druge vrste“ (1964: 17).

И свега тога има у његовом дјелу, мада почесто и иронизованог, јер то јесте био и унеколико начин да се „u vremenu sveopštih deziluzija i naturalizama“ (VUČKOVIĆ 1971: 29) – а такви су заправо сви стварни и стварносносни свјетови око пјесника и у њему саме – оно што се сматра Идеалним, тј. Светињом, сачува као такво: свето, неповредиво, идеално; али и да се сам онај чин говорења о потреби трагања за Идеалом, у ствари, и одбрани у туробним временима (в. и: FRANGEŠ 1976: 186;

ВУЧКОВИЋ 1971: 29). Заиста, посебан пјеснички циљ.

Додуше, тога, прегледом његове лектире, налазимо и у Библији, и у трубадурској пјесми [свјестан да нису схваћени добро ни он ни трубадури, са разлогом у завршној пјесми *Колајне* говори: „опрости моје витештво јур позно“ (К: 54), дозивајући далматинским „јур“ и завичајне гласе давнина], па и у Италијана. Али, Тин Ујевић и ту и такву лектиру потчињава своме пјесничком свијету, јер су оне стварне и стварносноне патње, заправо, и оно што се жели скрајнути – или тиме што се „бјежи“ у иронију или тиме што се бјежи у „унутарње“. [Потенцирамо често да треба пазити и на испреплетеност биографије са дјелом. У вези са Тиновом поезијом – Иво Франгеш (1976: 172) упућује „на прави пут“:

„Svaki je biografski podatak, spomenut ili nespomenut, zamišljen ili izrečen, u ovom slučaju samo upozorenje da su ovo zbiljske suze i vapaji, (...) али (...) и upozorenje da ovi stihovi govore čitatelju ne zato što su se „dogodili“, nego zato što se d o g a đ a j u“.

Инсистирање на биографији може се донекле оправдати тиме што се њом служимо

„i u onom višem, artističkom smislu, koji nam omogućuje da spoznamo razviće ovoga pjesničkog govora; i, što je još važnije, koji nam omogućuje da se svakog časa, bez ostatka pronalazimo i potvrđujemo u njegovoj mucu i kobnoj samoći (...)“ (FRANGEŠ 1976: 172).

Према горњој упуту и поступасмо.] Даље: Ујевићева драга, честа тема *париских* пјесама, није физички мртва. Она јесте идеал. Али, и када је конкретна, плотска, није мртва – за разлику од драге у пјесмама многих који су се слично обраћали својим музама. Ипак, пошто је недостижна лирском субјекту Тинове поезије, за њега недхватљива, недодирљива – то је равно њеној смрти. Смрт је још једна од пјесникових инспирација, толико близу љубави да је у V сонету *Духовне клепсидре* дозвана овако: „Здравствуй, о смрти, моја Веренице!“ (ЛС, 45). И то би било опште мјесто многих пјесника да – у ствари – „не достигавши лик вољене жене, односно (...) идеал, пјеснички субјект се осуђује (...) на смрт. (...) Ту не умире драга (...), већ песник“. Субјекат, дакле, иако је у ЛС објавио своју смрт, и у К наставља пјевати – али: не пјева о мртој драгој, него, заправо, он мртав пјева о живој (ВУЧКОВИЋ 1971: 27).⁶ Затим, самим тим што иронише однос према жени – слично ренесансним писцима, а опет баш Тину својствено – пјесник на многим мјестима у збиркама приказује и женске антипode.

Тражећи Идеал и не налазећи га – он, према Слободану Просперову Новаку (2003: 333), постаје

„svjestan mističkih preljeva koji struje između ženina tijela i njezine duše, dodira koji u njoj povezuju Mariju i Evu, koji su istoznačnica ženine paklene prirode i njezine božanske sposobnosti da sublimira ljubav“.

Осјете се у Ујевићевим стиховима и Петраркин *Канџонијер* и Дантеов *Нови живот* (који се уз то и директно помиње на крају пјесме *Молитва Богомајци за рабу божју Дору Ремебот* – в. ЛС: 14). Он, Тин дакле, одудара(о је) ипак од италијанских

6 Да ли се можда овиме антиципира и пјевање Бранка Миљковића (споменимо овдје Миљковићев стих „Нема мене ал има љубави моје“, из сонета *Проповедање љубави*)?

великана стога што му ипак није (била) својствена хришћанска идеја крајњега спа-сења.

Предмет пјевања и обраћања у Тина јесте и Богородица (в.: ЛС: 60; Богомајка (ЛС: 11, 12, 13, 80), Марија (ЛС: 7, 12, 25, 26, 46), Мадона (ЛС: 13) те готово све пјесме из збирке *Колајна*). Ништа чудно присјетимо ли се Љепоте, Идеала, Светости, али и онога мрака из ког се тражи спас. И мртав, субјект би хтио да „реконструира лик лепоте, *свете жене*“. Љепота је „у Ујевићевој поезији вечна, па је вечан и идеални лик те лепоте у *светој жени*“ (VUČKOVIĆ 1971: 27). Поново се ту пак у ЈЕДНО сједињују Смрт, Љепота, Поезија, Иронија:

„[I]nverzivnost Ujevićevog pevanja o smrti određuje izrazitu modernost njegove poezije: osećanje o sumraku i smrti pesnika (...). Lepota je živa, ali je mrtav pesnik u jednom sumračnom vremenu i nije u stanju da je otkriva, pa njegovo pevanje postaje apsurdno i pesnik ga prihvata u stavu parodičara i ironičara. Ujevićevo pevanje o smrti transformiše se iz jednog metafizičkog u poetički problem. A pesnikova pesma i poema izvrsno ih oba sjedinjuju“ (VUČKOVIĆ 1971: 27–28).

Осврнућемо се и на још неколике одлике Тинове поезије.

Ујевићево „схватање поезије као молитве или последњег људског уточишта“ (PANTIĆ 2009: 53) те тако и пјевање као „покушај да се (...), кроз љубав, допре до божанског смисла, до смисла свепостојања, који почива у неименљивом“ (PANTIĆ 2009: 57). То су „стихови једног модерног псалма“ (SEKULIĆ 1963: 267). Њих поје онај који „жуди да нађе тиху луку у (...) Христу, иако му срце говори да спокоја (...) нема“ (GLIGORIĆ 1963: 297). Комплементарно овоме, и у ЛС и у К, у „идеалној љубави, (...) избегава се сједињење са женом, али се кроз ту мистичну еротску пројекцију жуди сједињењу са Богом“ (PANTIĆ 2009: 57).

Споменимо и два упечатљив(и)ја критичка занемаривања *христовскога* аспекта у поезији Тина Ујевића, иако, истина, ни сам пјесник није потпуно канонски приступао овом свом узору. Највише је, у литератури о Тину уопште, тога код чувене *Свакидашње јадиковке* (в. ЛС: 17–19), чији су стихови, настали усред Великог рата, посматрани махом из егзистенцијалнога угла – иако и тога има, јер је удес вјечан а проживљен. Пјесма ипак „врви“ од мисли из Књиге о Јову, Псалама Давидових, Јеванђеља по Матеју, Августинових *Исповијести*, те из поезије Волта Витмена (в. FRANGEŠ 1976). Гријеши, пак, у једном другом, изолованом и зато овдје издвојеном, случају Милан Богдановић, јер његове ријечи „У ове стихове улази се као у катакомбе. Нешто сахрањено вас дочекује од првих слогова“, из чувенога текста о збирци *Колајна* (1963: 276), говорењем искључиво о категорији „земаљско“ заправо игноришу и симболичку и семантичку сложеност израза „катакомба“ који је пак он сам истакао, а онда га ипак, одмах након тога, погрешно вредновао.

Закључак

У обимном опусу Т. Ујевића, спојене су, а посебно у његовим првим збиркама, различите идеје које једна другој – захваљујући снази израза и дубини пјесничке ријечи – нису сметале, што је одлика великих писаца којих у свјетској књижевности и нема много.

И поред тога што је и у његовом животу и у његовој поезији, нарочито у ранијим њиховим фазама, врло преплетен и надасве компликован однос политичког и поетичког – ипак ми овдје као посебну, општечовјечанску вриједност, са већим изгледима за вјечност него пак теме које су само приватног значаја, истичемо то да се у његовом дјелу искрено и излива цијела душа, то што је тишти, са чим се бори, због чега јој је тешко.

Ујевић је у раним збиркама тежио формалној савршености, али је унутар стиха модернизовао поетски израз, што смо и истакли. У анализи смо се служили сазнањима из поетике, историје, културне историје и метрике, да што вјерније оцртамо вријеме у ком је Тин живио и стварао, Тинове недоумице, али и умјетничка начела и могуће узорне на (по) којима је поезија из раних збирки и настала. Назначени су у раду на основу корпуса у виду ових збирки и ауторови погледи на жену, љубав, Бога, смрт, поезију, домовину, а онда и на његово специфично виђење и жене и Бога кроз призме истовремено и плотскога и духовнога, тј. сагледавање свијета и кроз Еву и кроз Богородицу. Пажња је била усмјерена и на свесловенске и пројугословенске идеје у његовој поезији, те затим и на лектиру, као и на отклоне од ње. Уза све, да кажемо пак и како вјерујемо да сигурно постоји велики број људи којима је Ујевић једном био водиља или су га и ма којом приликом тумачили, препознајући у њему на неки начин своју традицију и свој ослонац. Надамо се да ни наш приступ раним збиркама Тина Ујевића није погрешан и да смо бар и закорачили у овај надасве инспиративни свијет.

Цитирана литература

- BOGDANOVIĆ 1963: Bogdanović, Milan. „Tin Ujević. ‘Kolajna’“. U: Tin Ujević. *Izabrana dela (Priručni Ujević)*. Prir. Predrag Palavestra. Beograd: Narodna knjiga, 1963, str. 276–279. [orig.] Богдановић, Милан. „Тин Ујевић. ‘Колајна’“. У: Тин Ујевић. *Изабрана дела (Приручни Ујевић)*. Прир. Предраг Палавестра. Београд: Народна књига, 1963, стр. 276 – 279.
- DELIĆ 2008: Delić, Jovan. *O poeziji i poetici srpske moderne*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2008. [orig.] Делић, Јован. *О поезији и поетици српске модерне*. Београд: Завод за уџбенике, 2008.
- DERETIĆ 1983: Deretić, Jovan. *Istorija srpske književnosti*. Beograd: Nolit, 2008. [orig.] Деретић, Јован. *Историја српске књижевности*. Београд: Нолит, 1983.
- DORKIN 1993: Dorkin, Mladen. „Tin Ujević u znaku Antuna Gustava Matoša“. U: Nikica Kolumbić (ur.), „Radovi“, zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zadru pri Sveučilištu u Splitu, sveska 31, broj 21, 1993, str. 235–242. Zadar: Filozofski fakultet u Zadru pri Sveučilištu u Splitu. <https://morepress.unizd.hr/journals/index.php/radovif/article/view/1563/2227>. 1. 2. 2023.
- FRANGEŠ 1976: Frangeš, Ivo. „Tinova Provansa (O nekim staroeuropskim komponentama rane lirike Tine Ujevića)“. U: Ivo Frangeš (ur.), *Croatica, časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, Vol. 7, No. 7–8, 1976, str. 165–186. Zagreb: Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. <https://hrcak.srce.hr/file/342050>. 1. 2. 2023.
- GAJEVIĆ 1988: Gajević, Dragomir. *Tin Ujević u jugoslovenskoj književnoj kritici*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1988.
- GLIGORIĆ 1963: Gligorić, Velibor. „Poezija Augustina Ujevića“. U: Tin Ujević. *Izabrana dela (Priručni Ujević)*. Prir. Predrag Palavestra. Beograd: Narodna knjiga, 1963, str. 295–301.

- [orig.] Глигорић, Велибор. „Поезија Аугустина Ујевића“. У: Тин Ујевић. *Изабрана дела (Приручни Ујевић)*. Прир. Предраг Палавестра. Београд: Народна књига, 1963, стр. 295–301.
- KONSTANTINOVIĆ 1968: Konstantinović, Radomir. „O ovom izdanju“. У: Tin Ujević. *Lelek sebra*. Beograd: Prosveta, 1968. [orig.] Константиновић, Радомир. „О овом издању“. У: Тин Ујевић. *Лелек себра*. Прир. Радомир Константиновић. Београд: Просвета, 1968, 115–117.
- LEŠIĆ 1986: Lešić, Zdenko. *Klasici avangarde*. Sarajevo: Svjetlost, 1986.
- MILATOVIĆ 1975: Milatović, Vuk. „Jadikovka i bunt Tina Ujevića“. У: Tin Ujević. *Izabrane pesme*. Прир. Вук Милатовић. Београд: Рад, 1975, 5–21. [orig.] Милатовић, Вук. „Јадиковка и бунт Тина Ујевића“. У: Тин Ујевић. *Изабране песме*. Прир. Вук Милатовић. Београд: Рад, 1975, 5–21.
- PANTIĆ 1997: Pantić, Mihajlo. „Poezija Tina Ujevića: dah u plamenu“. У: *Neizgubljeno vreme. Ogledi*. Beograd: Službeni glasnik, 51–67. [orig.] Пантић, Михајло. „Поезија Тина Ујевића: дах у пламену“. У: Михајло Пантић. *Неизгубљено време. Огледи*. Београд: Службени гласник, 51–67.
- PAVLETIĆ 1964: Pavletić, Vlatko. „Tin Ujević“. У: Gustav Krklec i Dragutin Tadijanović (ur.), Tin Ujević. *Izabrana djela. Knjiga prva. Poezija*. Zagreb–Beograd–Sarajevo: Naprijed–Prosveta–Svjetlost, 1964, str. 9–40.
- PROSPEROV NOVAK 2003: Prosperov Novak, Slobodan. *Povijest hrvatske književnosti I*. Zagreb: Global marketing. 2003. https://is.muni.cz/el/1421/podzim2014/SBA205/um/Slobodan_Prospenov_Novak_-_Povijest_hrvatske_književnosti_I.pdf. 1. 2. 2023.
- SEKULIĆ 1963: Sekulić, Isidora. „Poezija Augustina Ujevića“. У: Tin Ujević. *Izabrana dela (Priručni Ujević)*. Прир. Предраг Палавестра. Београд: Народна књига, 1963, стр. 267–275. [orig.] Секулић, Исидора. „Поезија Аугустина Ујевића“. У: Тин Ујевић. *Изабрана дела (Приручни Ујевић)*. Прир. Предраг Палавестра. Београд: Народна књига, 1963, стр. 267–275.
- UJEVIĆ 1963a: Ujević, Tin. „Mrsko Ja“. У: Tin Ujević. *Izabrana dela (Priručni Ujević)*. Прир. Предраг Палавестра. Београд: Народна књига, 1963, стр. 230–238. [orig.] Ујевић, Тин. „Мрско Ја“. [orig.] У: Тин Ујевић. *Изабрана дела (Приручни Ујевић)*. Прир. Предраг Палавестра. Београд: Народна књига, 1963, стр. 230–238.
- UJEVIĆ 1963b: Ujević, Tin. „Iz prepiske“. У: Tin Ujević. *Izabrana dela (Priručni Ujević)*. Прир. Предраг Палавестра. Београд: Народна књига, 1963, стр. 248–263. [orig.] Ујевић, Тин. „Из преписке“. У: Тин Ујевић. *Изабрана дела (Приручни Ујевић)*. Београд: Народна књига, 1963, стр. 248–263.
- VUČKOVIĆ 1971: Vučković, Radovan. „Jedinstvo koncepcije 'Leleka sebra' i 'Kolajne'“. У: Radovan Vučković. *Književne analize*, Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1971, str. 6–31.

Извори

- UJEVIĆ 1920: Ujević, Tin. *Lelek sebra*. Beograd: S. B. Свијановић, 1920. [orig.] Ујевић, Тин [Аугустин]. *Лелек себра*. Београд: С. Б. Цвијановић, 1920.
- UJEVIĆ 1926: Ujević, Tin. *Kolajna*. Beograd: S. B. Свијановић, 1920. [orig.] Ујевић, Тин. *Колајна*. Београд: С. Б. Цвијановић, 1926.

Борис А. Джорем

РАННИЕ ПОЭТИЧЕСКИЕ СБОРНИКИ ТИНА УЕВИЧА

Краткое содержание

В виде общего обзора мы указали наиболее важные черты первых сборников стихов Тина Уевича, *Плач себра* 1920 г. и *Колайна* 1926 г., сборников, которые – поэтически, стилистически, по письму и языку – в равной степени принадлежат к сербской и хорватской литературе в первые три десятилетия 20-го века. Мы также попытались указать на обстоятельства создания сборников, тематические и мотивные особенности стихотворений из них, а также на своеобразное отношение книги к модерну и авангарду в литературе. *Плач себра* и *Колайна*, его первые книги, отличаются по форме, темам и мотивам от других, которые он опубликовал или имел в рукописи. В 34 песнях в первой и 48 во второй книге излилась вся душа, всё, с чем она борется, что ей мешает. Боль ни в коем случае не искусственная, это не просто поза.

Сегодня многим трудно понять, что книги изначально были напечатаны на кириллице и экавице, потому что более поздние издания поэзии Тина Уевича содержат стихи из сборников иекавского и такие связанные стихи в литературных центрах (бывшая Югославия), изданные без исключения на иекавице. Экавица имеет не политическую, а, наоборот, поэтическую черту. Все последующие восклицания, исходили ли они от редактора или от самого писателя, вели к потере единства фразы, утрате музыкальности, нарушению метрики, т.е. получение девять слогов в ущерб восьми, а также получение тринадцать и четырнадцать слогов в ущерб двенадцати. И особенно двенадцатый не является естественным в южнославянской литературе – его пели в дубровницкой литературе, а в народной литературе двенадцатый есть в лирических песнях, а также в богатырских песнях и причитаниях.

Возлюбленная Уевича, которой посвящена большая часть стихотворения, физически не мертва, в отличие от других произведений, основанных на мотиве мертвой возлюбленной. Часто она просто идеал, но даже когда она конкретна, плоть, она не мертва. Но то, что она недоступна лирическому субъекту, неприкосновенна для него – мы бы сказали – равносильно её смерти. Есть определённое сходство с *Канцоньером* и *Новой жизнью*, но Уевич отличается тем, что, в отличие от итальянских поэтов, у него нет идеи окончательного спасения, присущей христианству.

Тин Уевич сочетал в своём творчестве разные образцы для подражания – вышеупомянутых Петрарку и Данте, затем писателей эпохи барокко, а также По, Уитмена, а также французских модернистов и, прежде всего, Матоша – но в творчестве это меньше ощущается, благодаря необычайной силе выражения.

Многие люди, для которых его песни когда-то были путеводной звездой или как-то интерпретировали его, поняли его. Мы также надеемся, что наш подход к ранним коллекциям Тина Уевича не является неправильным и что мы хотя бы шагнули в этот вдохновляющий и загадочный мир.

Ключевые слова: Тин Уевич, *Плач себра*, *Колайна*, поэзия, модерн и авангард, „традиция“ и „современность“, политика и поэтика, история, история культуры, версификация